

Συνέντευξη με τον κ. Ξυλούρη Γεώργιο (Ξ.Γ.)
Κρήτη, Περβόλια Ν. Ρεθύμνης, Τ.Ε.Ι. Κρήτης (Παράρτημα Ρεθύμνου)
27 Οκτωβρίου 2004

Ερευνητές συμμετέχοντες στη συνέντευξη:
Θεοδοσοπούλου Ειρήνη, Περπιράκη Ελένη

Ερ. Σήμερα 27 Οκτωβρίου του 2004, έχουμε την τιμή να μιλάμε με τον κύριο Ξυλούρη Γιώργο. Κύριε Ξυλούρη κατάγεστε από τα Ανώγεια;

Απ. Από τα Ανώγεια Μυλοποτάμου.

Ερ. Είστε ένας νέος άνθρωπος, γεννηθήκατε ποια χρονιά;

Απ. Το 1983.

Ερ. Στο Ηράκλειο;

Απ. Στο Ηράκλειο της Κρήτης, 15 του Ιούλη.

Ερ. Πώς και ξεκινήσατε να μαθαίνετε λύρα; Καταρχήν ξεκινήσατε να μαθαίνετε λύρα ή πιάσατε άλλο όργανο αρχικά;

Απ. Από τη λύρα ξεκίνησα κατευθείαν. Από μικρός, λόγω και της οικογένειας, ακούγαμε συνέχεια κασέτες σπίτι, πράγματα, ακούγαμε τον Ξυλούρη το Νίκο, ακούγαμε τον Ψαραντώνη, τον Ψαρογιάννη και μ' άρεσε. Μετά κι η μάνα μου έχει έναν αδερφό τον Γωνιανάκη το Νίκο, είναι λυράρης και ερχόταν...

Ερ. Α, είναι της μητέρας σας ο Γωνιανάκης ο Νίκος;

Απ. Ναι, αδερφός... και επισκέψεις... μου χάρισε μετά μια λύρα... Εκεί ήταν τώρα το... το ζόρι μου, μου χάρισε τη λύρα την πρώτη και κόλλησα μετά.

Ερ. Σε ποια ηλικία αυτό;

Απ. Δέκα χρονώ. Στα δέκα μου.

Ερ. Θα ήθελα να μας ξεκαθαρίσετε λίγο ποιους μουσικούς έβγαλε η οικογένεια καταρχήν των Ξυλούρηδων.

Απ. Των Ξυλούρηδων;

Ερ. Ναι.

Απ. Ο πρώτος κι ο μεγαλύτερος είναι ο Νίκος Ξυλούρης, του Ψαρογιώργη ο γιος. Είναι ο Νίκος και τα άλλα του δύο αδέρφια, ο θείος ο Αντώνης και ο

Γιάννης. Τώρα ο θείος ο Αντώνης έχει βγάλει και δύο παιδιά, τρία μάλλον που ασχολούνται με τη μουσική, το Λάμπη, το Γιώργη και τη Νίκη που τραγουδάει.

Ερ. Τρία παιδιά έχει ή τέσσερα;

Απ. Έχει έξι παιδιά αλλά τα τρία ασχολούνται με τη μουσική.

Ερ. Έχει γιους, κόρες;

Απ. Οι δυο οι γιοι που παίζουν τα όργανα κι οι άλλες κόρες. Παντρεμένες οι πιο πολλές.

Ερ. Και τα τρία απ' τα έξι παιδιά είναι κι αυτοί μουσικοί;

Απ. Ναι. Κι οι δυο λαγούτο. Κι η κόρη τραγουδάει, η Νίκη.

Ερ. Ναι. Μετά, ποιους άλλους έβγαλε η οικογένεια αυτή, ποιους άλλους μουσικούς;

Απ. Οι Ξυλούρηδες;

Ερ. Ναι.

Απ. Βγάλαν κατά καιρούς άλλους οι οποίοι δεν έχουν ακουστεί βέβαια. Έχουνε πολλούς λυράρηδες που ασχολούτανε, έπαιζαν λύρα ή έπαιζαν σε γλέντια αλλά σπάνια, κυρίως για την παρέα τους. Δεν έπαιζαν δηλαδή επαγγελματικά. Ο Κώστας ο Ξυλέρης είναι θείος μου, του πατέρα μου αδερφός. Δεν ασχολήθηκε ποτέ του επαγγελματικά.

Ερ. Ο πατέρας σας πώς λέγεται;

Απ. Σταύρος, Σταύρος Ξυλέρης. Του πατέρα μου ο αδερφός έπαιζε...

Ερ. Και τι σχέση έχει... είναι αδερφός του Νίκου;

Απ. Η γιαγιά μου με το Νίκο ήτανε πρώτα ξαδέρφια από κει είμαστε συγγενείς. Από τους Σκουλάδες είμαστε πιο πολύ συγγενείς, από τους Ξυλούρηδες είμαστε πιο πολύ σόι. Γιατί ο Νίκος είναι από τους Ψαράκηδες που λένε, Ψαρονίκος... Εγώ είμαι Καντρής, δηλαδή οι Ξυλούρηδες είμαστε χωρισμένοι σε ράτσες, σε σόγια. Καταλάβατε;

Ερ. Το ψευδώνυμο που έχετε, Καντρής δηλαδή είναι...

Απ. Είμαστε συγκεκριμένο σόι...

Ερ. Από το συγκεκριμένο σόι...

Απ. Ναι, Ξυλούρηδες λεγόμαστε μεταξύ μας, είμαστε όλοι συγγενείς. Είμαστε πολλοί αλλά είμαστε όλοι συγγενείς μεταξύ μας, μακρινοί άλλοι, άλλοι πιο

κοντινοί. Αλλά με το Νίκο τώρα η γιαγιά μου και ο Νίκος είναι πρώτα ξαδέρφια. Η μάνα του Νίκου ήταν από τους Σκουλάδες και η γιαγιά που ήταν... ήταν αδέρφια με τη γιαγιά του.

Ερ. Οπότε οι Σκουλάδες με τους Ξυλούρηδες...

Απ. Έχουν πολλά συμπεθεριά μεταξύ τους καταρχάς αυτοί. Όχι όλοι οι Σκουλάδες... αυτό το σόι, ο Νίκος ο συχωρεμένος έμαθε από έναν παππού του, αυτό τον παππού του που σας λέω τώρα που είμαστε συγγενείς απ' τη γιαγιά μου, τον Καραμουζαντώνη, έτσι λεγότανε. Αυτός ήταν ο πρώτος λυράρης των Ανωγείων, Σκουλάς Αντώνης λεγότανε, ζούσε πριν εκατό χρόνια αυτός ο άνθρωπος κι έδειξε του Νίκου... άκουγε... δεν πρόλαβε να του δείξει, τότε πρόλαβε λίγο ο Νίκος. Από 'κει και πέρα...

Ερ. Από τους Σκουλάδες ποιους έχει βγάλει η οικογένεια Σκουλά εκτός απ' τον Βασίλη Σκουλά που είναι σήμερα ο πιο γνωστός;

Απ. Ναι, ναι, εκτός του Βασίλη έχουν βγάλει του συχωρεμένου του - η αδυναμία μου κιόλας εμένα - ο Μύρος, ο Μύρος ο Σκουλάς που τραγουδούσε για τους βοσκούς πολύ για... και πιάνει κυρίως τις ορεινές περιοχές Ηρακλείου, Ρεθύμνου, Χανίων, Λασιθίου... ο οποίος έχει φύγει τώρα πέντε - έξι χρόνια... αυτόν τον Μιλτιάδη το Σκουλά, που παίζει μαντολίνο, έχουνε γράψει με τον Μύρο μαζί, αυτοί έχουνε κάνει τους Σκουλάδες, αυτούς.

Ερ. Ναι, κι όταν λέτε τώρα ότι ο Ψαραντώνης ήταν απ' τον παππού του τον Ψαραντώνη που μας είπε όταν του παίρναμε συνέντευξη ότι κυνηγούσε τους Τούρκους ότι τους έπιανε σαν ψάρια κι από κει βγήκε το Ψαραντώνης...

Απ. Τους Τούρκους... Ναι, ναι.

Ερ. Είπατε τώρα εσείς έχετε... είσαστε απ' το σόι του Καντρή.

Απ. Των Καντρήδων.

Ερ. Αυτό τι είναι τώρα; Αυτό είναι παρατσούκλι ή...;

Απ. Παρατσούκλι όπως στους Ψαράκηδες κι αυτό.

Ερ. Κι αυτό πώς βγήκε... Καντρή;

Απ. Ε, αυτό... πρέπει να το πούμε κι αυτό;

Ερ. Εκτός εάν είναι κάτι μυστικό που δεν θέλετε να πείτε.

- Απ. Όχι δεν είναι μυστικό... πώς να στο πω τώρα; Του παππού μου ο πατέρας, ο προ-πάππους μου τώρα... ήτανε στη γερμανική κατοχή, ήτανε πολύ άγριος λέγανε, λένε με τους Γερμανούς κι αυτά... όποιον έβλεπε τον έσφαζε, τον έκανε, τον λέγανε άγριο. Παλιά στην Κρήτη εδώ υπήρχε μία λέξη τη λέγανε Σκαντρής... αυτός είναι λέει Σκαντρής, ήτανε... τη λέξη άγριος δηλαδή...
- Ερ. Σκαντρής...
- Απ. Σκαντρής. Αλλά με τον καιρό κόπηκε αυτό και το λέγανε Καντρής επειδή δεν ήτανε και στη γλώσσα εύκολο, Σκαρ... Λέγανε Καντρής, Καντρής, Καντρής σκότωσε τον έναν τον άλλο και απόμεινε αυτό.
- Ερ. Μάλιστα.
- Απ. Λέγανε τον προπάππου μου, μετά τον παππού μου, τον πατέρα μου και στο τέλος κι εγώ.
- Ερ. Και τώρα ο Ψαραντώνης ο παλιός, ο παππούς με αυτόν τον Σκαντρή είχανε κάποια συγγένεια;
- Απ. Ήτανε δεύτερα ξαδέρφια. Ήταν ξαδέρφια...
- Ερ. Α, ήτανε ξαδέρφια. Δεύτερα.
- Απ. Δεύτερα, όχι πολύ κοντινούς συγγενείς. Έχουμε Ευλούρηδες, έχουμε πολλά σόγια, έχουμε τους Ψαράκηδες, έχουμε τους Καντρήδες, έχουμε τους Κοκοβάκηδες, έχουμε τσι Μπαχρήδες, τσι Τζίτζήδες. Είμαστε πολλά σόγια. Μια τελευταία καταγραφή που έγινε πριν δύο - τρία χρόνια είμαστε χίλιοι διακόσιοι... Δεν κατοικούν μόνο στ' Ανώγεια οι Ευλούρηδες... Οι Ανωγειανοί όπως ξέρετε μετά που κάρηκε το χωριό πήγαν και κατοικήσαν σε άλλα χωριά προς το Ηράκλειο, επαρχία Μονοφατσίου, Μεσαράς... έχει, ας πούμε, Κουλούρες, Άκρια είναι όλα χωριά που κατοικούν Ευλούρηδες εκεί πέρα... σ' αυτά τα χωριά.
- Ερ. Και πώς νιώθετε έτσι που είσαστε από μια τόσο γνωστή οικογένεια που είναι γνωστή και στο πλαίσιο άλλων περιοχών δηλαδή μιλάς ας πούμε στη Θράκη για Ευλούρηδες και ξέρουνε;
- Απ. Είναι μεγάλη ευθύνη.
- Ερ. Πώς είναι ένας νέος μουσικός ας πούμε να ξεκινάει να παίζει λύρα και να έχει πίσω του έτσι τόση ιστορία και τόσους μουσικούς;

- Απ. Πολύ μεγάλη ευθύνη και χρέος και δεν μπορεί να κάνει τυχαίες κινήσεις. Αλλιώς αν κάνει τυχαίες κινήσεις πρέπει να σταματήσει από νωρίς. Γιατί το επίπεδο έχει ανεβεί ψηλά και δεν μπορείς να το ρίχνεις, πιστεύω εγώ.
- Ερ. Τώρα από όλα αυτά τα σόγια που μου είπατε, των Ξυλούρηδων, άλλα παιδιά νέα παίζουνε λύρα;
- Απ. Προς στιγμήν, όχι. Δηλαδή από τσι νέους δεν υπάρχει άλλος στο σόι μας. Σε όλους αυτούς.
- Ερ. Δηλαδή είσαστε ο μοναδικός.
- Απ. Απ' τους Ξυλούρηδες τους νέους, ναι.
- Ερ. Λαούτο, μαντολίνο παίζει κανείς;
- Απ. Μαντολίνο παίζει ένα παιδί ο οποίος δεν έχει ασχοληθεί κι αυτός επαγγελματικά. Κωστούρο τότε παρομοιάζουνε. Αυτός είναι απ' τους Κοκοβάκηδες.
- Ερ. Πώς;
- Απ. Κωστούρο, παίζει τρομερό μαντολίνο αυτός. Κωστούρος, Κώστα τότε λένε. Κώστας Ξυλourης.
- Ερ. Στ' Ανώγεια παίζανε, έτσι, μαντολίνο;
- Απ. Το κατεξοχήν όργανο των Ανωγείων ήταν το μαντολίνο. Παραδοσιακό έτσι όργανο, κι η λύρα βέβαια αλλά μαντολινίσκο λόγω των κανταδόρων που κάνανε οι Ανωγειανοί, καντάδες κι αυτά... κι αφού νόμιζε ότι οι Ανωγειανοί – και το λένε αυτό – ότι ένας κύριος λόγος που έγιναν μερακλήδες είναι ότι... ως γνωστό είναι... έχουνε ένα... ύφεση (εννοεί έφεση) στο μερακλίκι οι Ανωγειανοί... τους έκανε μερακλήδες όλους ένας βιολάρης παλιός, Στραβός τον ελέγανε, ο Πασπαράκης ο Μανώλης ο οποίος ήταν στραβός από νηπιακή ηλικία αλλά ήταν τόσο μερακλής που έκανε και τους άλλους μερακλήδες.
- Ερ. Αυτός τι όργανο έπαιζε;
- Απ. Λύρα.
- Ερ. Και είχανε και άλλους στο σόι του, ας πούμε, που ήξεραν όργανα, που έπαιζαν όργανα;
- Απ. Έχει βγάλει μεταγενέστερα τώρα, τον Πασπαράκη το Δημήτρη, γνωστό λυράρη που ασχολείται επαγγελματικά.

- Ερ. Πριν από τον Πασπαράκη τον στραβό υπήρχε άλλος μουσικός;
- Απ. Στα Ανώγεια; Ο Καραμουζαντώνης που σας είπα πρώτα.
- Ερ. Όχι. Από την οικογένεια των Πασπαράκηδων λέω εγώ.
- Απ. Οι ίδιες ηλικίες ήταν με το Δημήτρη που σας είπα ο πατέρας του, ο Πασπαρομανώλης ήταν πρώτα ξαδέρφια με τον Στραβό. Ο οποίος είχανε πάει... κατοικούν στα Αρμανώγεια, αυτοί. Είναι της διασποράς Ανωγειανοί δηλαδή κι αυτοί Ανωγειανοί βέβαια αλλά κάθονται στα Αρμανώγεια, πρώτα ξαδέρφια κι έπαιζε κι αυτός ο οποίος έχει βγάλει τρομερές κοντυλιές, αρμανωγειανές κοντυλιές που τις παίζουνε λίγοι. Είχε ασχοληθεί να μου τις δείξει ο Δημήτρης, που παίζει ο γιος του καλά μόνο αλλά είναι πολύ δύσκολες.
- Ερ. Είναι καινούρια γυρίσματα δηλαδή;
- Απ. Είναι γυρίσματα της εποχής αυτηνού, του Μανώλη Πασπαρομανώλη, ολοτσαίνουριες δηλαδή τότε, για την εποχή. Τα οποία τώρα μπορούν να σας ακουστούν γνωστά, να πείτε είναι στειακό, είναι Ανωγειανό αλλά είναι Αρμανωγειανό αυτό το πράμα.
- Ερ. Πώς το λέτε;
- Απ. Αρμανωγειανές κοντυλιές.
- Ερ. Δηλαδή;
- Απ. Από τα Αρμανώγεια. Χωριό είναι. Τα Αρμανώγεια. Του Πασπαρομανώλη κοντυλιές, δηλαδή.
- Ερ. Μάλιστα. Δεν είναι τα Ανώγεια...
- Απ. Αρμανώγεια, υπάρχει άλλο χωριό.
- Ερ. Που είναι πολύ κοντά;
- Απ. Όχι δεν είναι καθόλου κοντά, είναι στην επαρχία Μονοφατσίου στο Ηράκλειο αλλά φύγανε αναγκαστικά λόγω... καήκανε τα σπίτια τους δεν είχαν τι να κάνουν οι άνθρωποι...
- Ερ. Από εκεί είναι δηλαδή τα Αρμανώγεια που ακούμε, δεν είναι στο νομό Ρεθύμνης...
- Απ. Όχι, νομό Ηρακλείου, στον Αϊ Γιώργη τον Απανωσίφτη, το μοναστήρι εκεί από πίσω κοντά, πέντε - έξι χιλιόμετρα από εκεί... δέκα.

- Ερ. Και πήγανε με τα πόδια εκεί δηλαδή οι οικογένειες απ' τα Ανώγεια και το είπανε Αρμανώγεια;
- Απ. Ναι, όλες οι οικογένειες που αναφέραμε, Ξυλούρηδες, Σκουλάδες, Χαιρέτηδες, Βρέτζηδες, Κουνάνηδες, Μανουράδες, πριν δεν αναφέραμε την οικογένεια των Μανουράδων στους μουσικούς κιόλας, ε, όλες αυτές οι οικογένειες έχουν και στη διασπορά συγγενείς. Σας είπα το Ροκάνι, Αρκαδιώτισσα, Χαράκι, Μελιδοχώρι, Μεταξοχώρι, Αρμανώγεια, Λούρες, Ακρια, Ατσιπάδες κι εκεί κάτω Ξυλούρηδες είναι.
- Ερ. Κι είναι χίλια διακόσια άτομα η οικογένεια των Ξυλούρηδων;
- Απ. Ναι, χώρια τους Αθηναίους που κάθονται στην Αθήνα.
- Ερ. Γνωρίζονται μεταξύ τους;
- Απ. Όλοι, όλοι. Εγώ προσωπικά τους ξέρω όλους.
- Ερ. Και τους χίλιους διακόσιους;
- Απ. Ναι. Εμείς... είναι και κοινωνικοί οι πιο πολλοί και στους γάμους τώρα αναγκαστικά σμίγουν κάθε καλοκαίρι σε πεντ' - έξι γάμους καιτσι μαθαίνεις μετά... τους Ξυλούρηδες. Είμαστε δεμένοι δηλαδή άμα δεις ένα γάμο δύο χιλιάδες άτομα θα δεις τους δυο Ξυλούρηδες μαζί. Παράξενο αυτό αλλά γίνεται.
- Ερ. Άλλοι από αυτούς τους χίλιους διακόσιους, μέσα άλλοι μουσικοί υπάρχουνε;
- Απ. Ξυλούρηδες;
- Ερ. Ναι.
- Απ. Όχι. Αυτό που σας είπα... του Ψαραντώνη... εγώ, ας πούμε, σε ένα Ξυλουριανό γλέντι άμα δεν πάρω το συγκρότημά μου που είναι ο Νεκτάριος ο Κοντογιάννης και ο Ξυλούρης ο Βασίλης θα πάρω τον Ψαρογιάννη που παίζει το λαούτο, θα πάρω του Αντώνη τσι γιους, τον Λάμπη, τον Γιώργο και τον Βασίλη. Αυτοί είναι, δεν υπάρχουν άλλοι που ασχολούνται. Σα λαγούτα πάλι, λύρες δεν υπάρχουν άλλες.
- Ερ. Ναι. Μαντολίνα; Τίποτα;
- Απ. Ο Κωστούρος που σας είπα αλλά δεν ασχολείται επαγγελματικά ο άνθρωπος. Αυτός δουλεύει στην τράπεζα στο Ηράκλειο...
- Ερ. Τώρα με τους Καλομοίρηδες έχετε συγγένεια είπατε;

- Απ. Ναι, με τον Καλομοίρη το Γιώργο, το Γιωργαντό που λέμε εμείς στα Ανώγεια, είμαστε συγγενείς. Η γιαγιά μου κι ο Γιώργης είναι πρώτα ξαδέρφια. Είμαστε στενό συγγένειο... κι ο γιος του ο Καλομοίρης πρώτα ξαδέρφια. Μάλιστα άμα σμιζουμε εμείς μου λέει «εσύ παίζεις» λέει «απ' τους Καλομοίρηδες ή απ' τους Ξυλούρηδες;» λέει, χάριν γούστου, βέβαια.
- Ερ. Μάλιστα.
- Απ. Όπως και ο Ξυλούρης ο Νίκος λένε ότι... το έλεγε κι ο ίδιος ότι το... το μερακλίκι που είχε πάρει το είχε πάρει από τους Καραμούζηδες, τους Σκουλάδες που λέγαμε, γιο του Καραμουζαντώνη τώρα... Ήτανε ο πιο μερακλής της οικογένειας στα Ανώγεια. Οι Καραμούζηδες.
- Ερ. Οι Καραμούζηδες είχανε βγάλει μουσικούς;
- Απ. Λυράρη;
- Ερ. Ναι.
- Απ. Τον Καραμουζαντώνη που σας είπα τον πρώτο των Ανωγείων και μετά τον Καραμουζοστρατή κιόλας... πιο λίγο αυτός. Αλλά ο Καραμουζαντώνης ήταν κορυφαίος...
- Ερ. Είχε βγάλει δικές του κοντυλιές αυτός;
- Απ. Ναι, από 'κει λένε πως έχει πάρει του Στραβού γυρίσματα. Του Στραβού, του Πασπαράκη.
- Ερ. Με την οικογένεια του Μανουρά έχετε καμία συγγένεια ή από τις άλλες...
- Απ. Όχι δεν έχουμε το... πιο πολύ συγγένεια επειδή κι οι δυο γιαγιάδες μου είναι... από τους... Σκουλάδες λέγονται, με τους Σκουλάδες και με τους Ξυλούρηδες απαντιόμαστε πιο πολύ και με τους Χαιρέτηδες.
- Ερ. Με τους Χαιρέτηδες;
- Απ. Έχω... έχουμε και τον Άρη το Χαιρέτη τον Γιαλάφτη που λέμε το μαντιναδολόγο, κορυφαίος.
- Ερ. Μαντιναδολόγος;
- Απ. Ναι, βγάζει μαντινάδες ο Άρης...
- Ερ. Πώς τον είπατε, Χαιρέτη;
- Απ. Χαιρέτη Άρη, Αριστείδης ή Γιαλάφτης. Ναι, αυτός είχε βγάλει μια μαντινάδα μια φορά που είχε επισκεφτεί το χωριό ο Ρίτσος... και του κάνει: «Εσύ είσαι ο Χαιρέτης ο Άρης;» του λέει: «Ναι» του λέει: «είπες μια

μαντινάδα που έπρεπε να την πω εγώ κι όχι εσύ», κάνει του Γιαλάφτη, λέει «ποια;», κι είπε μια μαντινάδα φοβερή που λέει: Δε με φοβίζει ο θάνατος άλλα ειν' τα σπουδαία,

το ν' αγαπάς να μην μπορείς ν' αλλάξεις την ιδέα.

Την είπε αυτός... τ' άρεσε του Ρίτσου τότε πολύ...

Ερ. Οι Χαιρέτηδες βγάλανε έτσι μουσικούς εκτός από τον Άρη που ήτανε μαντιναδολόγος;

Απ. Δεν έχουνε ποτέ... μόνο ο Άρης τώρα έχει δυο παιδιά και παίζουνε... αρχίζουνε, Θεού θέλοντος θα πάνε καλά. Καλά πάνε ήδη γιατί αρχίζει και μεγαλώνουν τα παιδιά... τα παιδιά είναι καλά, καλοί οργανοπαίχτες...

Ερ. Το ανωγειανό παίξιμο το ξεχωρίζετε όταν ακούτε...

Απ. Ναι, έχει ιδιαίτερο χρώμα.

Ερ. Δηλαδή μπορείτε να πείτε με το που θα ακούσετε κάποιον ότι αυτός είναι από τα Ανώγια χωρίς να ξέρετε ποιος παίζει...

Απ. Ναι, ναι...

Ερ. ... ή θα καταλάβετε και ποιος παίζει;

Απ. Και ποιος παίζει θα καταλάβουμε... με το χρώμα, την ώρα που θα κάνει μια Ρε, να σύρει το δοξάρι που λέμε, καταλαβαίνουμε. Αυτό δεν είναι μόνο στους Ανωγειανούς είναι... αυτό για να το 'χεις στην ταυτότητα, το 'χουν οι δασκάλοι πάντα.

Ο Σκορδαλός το 'χε πριν τραγουδήσει, εκαταλάβαινες... ο Μουντάκης, ο Κλάδος, ο Σηφογιώργης, ο Ροδάμανθος, ο Ψαραντώνης τώρα, καταλαβαίνεις το χρώμα τους. Αυτό το ασκοροβέλι έχει ταυτότητα για μένα πιστεύω. Μας καταλαβαίνουνε. Καταλαβαίνουν δηλαδή ποιος παίζει πριν τραγουδήσεις... ή κι αν τραγουδήσεις να 'χεις ένα χρώμα δικό σου, ένα συγκεκριμένο στιλ, ένα χρώμα... αυτό πιστεύω.

Ερ. Για να πάρουμε λίγο τα πράγματα με τη σειρά.

Απ. Ναι.

Ερ. Εσείς δέκα χρονών είπατε σας έκανε δώρο τη λύρα...

Απ. Ο θείος μου ο Νίκος Γωνιανάκης.

Ερ. Ο θείος σας ο Γωνιανάκης, λοιπόν από 'κει και πέρα ποιος σας έδειξε πώς θα κρατάτε το όργανο, σας έδειξε κανείς;

Απ. Πήγα στου Πασμαρομανώλη το γιο που σας είπα, του Πασπαράκη του Δημήτρη και μου έκανε μάθημα δυο χρόνια... τον οποίο εκτιμώ απεριόριστα, τον έχω πολύ ψηλά στην αντίληψή μου και σαν μουσικό και σαν άνθρωπο... Πήγα στον Πασπαράκη και μου έκανε μαθήματα, μετά μόνος μου ό,τι κάνω... με τις κασέτες σιγά - σιγά, μπρος πίσω η κασέτα, το cd, να το βγάλω, να το ξανακάνω καλά κι όχι στην αρχή και τώρα, καθημερινά. Δυο - τρεις ώρες δουλειά χρειάζεται κάθε μέρα οπωσδήποτε.

Ερ. Ποιους δίσκους έτσι βάζετε κι ακούτε;

Απ. Εγώ είμαι Σκορδαλικός δηλωμένος, βέβαια, μ' αρέσει ο Σκορδαλός.

Ερ. Αυτό φαίνεται απ' το παίξιμο.

Απ. Η αδυναμία μου είναι ο Σκορδαλός και ο Νίκος στη λύρα.

Ερ. Ο Νίκος ο Ξυλούρης;

Απ. Ναι, ναι αλλά μ' αρέσει να μελετάω όλους τους δασκάλους... γενικά ό,τι παίζω, δηλαδή άμα παίζω Σκορδαλό θέλω να παίζω με το χρώμα του Σκορδαλού με δικά μου στοιχεία, βέβαια. Όταν παίζω Μουντάκη θέλω να παίζω Μουντάκη με τα δικά μου στοιχεία αλλά Μουντάκη, χρώμα... Κλάδο το ίδιο... αυτούς μελετάω που σας είπα πριν. Σκορδαλό, Μουντάκη, Ψαρονίκο, Κλάδο και κυρίως το Ρέθυμνο έχει βγάλει πιστεύω τους ανώτερους μουσικούς. Τα συρτά που λέμε, ας πούμε, κατάγονται όλα απ' την Κίσσαμο Χανίων είναι όλα κισσαμίτικα αλλά μετά τα πήρανε στο Ρέθυμνο και τα φτιάξαν, τα μετατρέψαν, τα κάναν πιο γλυκά... ο Σκορδαλός πιο... περάσαν πιο εύκολα στον κόσμο αυτά.

Ερ. Αν θέλαμε να πούμε ποιον θεωρείτε δάσκαλό σας, υπάρχει κάποιος άνθρωπος που να τον θεωρείτε δάσκαλό σας;

Απ. Δάσκαλο στη μουσική μας;

Ερ. Δάσκαλο δικό σας.

Απ. Στο παίξιμο δηλαδή;

Ερ. Ναι, αν θεωρείτε κάποιον άνθρωπο δηλαδή ως οδηγό ο οποίος σας έδειξε τις βάσεις...

Απ. Τις βάσεις μου τις έδειξε ο Πασπαράκης που σας είπα, με έβαλε στο δρόμο πρέπει να πω, πιστεύω δηλαδή να έχεις μια... το παραδοσιακό στιλ... γιατί δυστυχώς έχουνε αλλάξει τα πράγματα τώρα σήμερα.

- Ερ. Πώς σας έδειχνε ο Πασπαράκης; Είπατε δυο χρόνια κάνατε μαθήματα.
- Απ. Με τη μέθοδο του Μουντάκη. Είχε μια μέθοδο ο Μουντάκης, δεν έγραφε σε παρτιτούρες βέβαια, έγραφε ας πούμε τη νότα Ντο με ένα αγγλικό γράμμα, το D κι έλεγε Ντο στις χοντρές ας πούμε στη Σολ... Ντο, Ρε έγραφε τις νότες με... είχε δικά του, κάτι καπελάκια για τις συζεύξεις, τις παύσεις, παρεστιγμένες... με αυτό το έμαθα.
- Ερ. Ήξερε ο Πασπαράκης ο Δημήτρης το σύστημα του Μουντάκη;
- Απ. Ναι, ναι αυτοί ήταν μαζί συνεργάτες με τον Μουντάκη... από 'κει πήρε τις σχολές μετά ο Πασπαράκης κι έχει στην Κρήτη όλο σχολές. Κυρίως Ηράκλειο...
- Ερ. Όταν λέτε συνεργάτες, δηλαδή;
- Απ. Ο Μουντάκης δεν προλάβαινε τα παιδιά όταν άνοιξε τα ωδεία... μα τι... λέγανε ο Μουντάκης τώρα παίζει... πηγαίνανε χιλιάδες τα παιδιά για να μάθουν το... και γύρεψε συνεργάτη και πήγε ο Πασπαράκης ο Δημήτρης... τότε βοήθησε.
- Ερ. Ο Μουντάκης πού άνοιξε σχολές;
- Απ. Στο Ρέθυμνο πρώτα. Η μέθοδος τώρα του Μουντάκη είναι του γιου του, του Μάνου.
- Ερ. Που έχει βγάλει και το βιβλίο.
- Απ. Μπράβο, ναι.
- Ερ. Σε ποιο μέρος ήτανε αυτό, εδώ στο Ρέθυμνο;
- Απ. Εδώ ήτανε στο τζαμί πως το λένε εδώ...
- Ερ. Στο μιναρέ.
- Απ. Στο μιναρέ, μπράβο.
- Ερ. Μετά πήγε στο Εσταυρωμένο;
- Απ. Μπράβο.
- Ερ. Πότε πήγε στο Εσταυρωμένο περίπου;
- Απ. Δεν ξέρω... Όχι δεν ξέρω, θα σας πω περίπου. Γύρω στο '85 εκεί πέρα, '86.
- Ερ. Και πήγε στον Εσταυρωμένο κι ονομάστηκε...
- Απ. Κώστα Μουντάκη. Είχε κι άλλο ωδείο, δεν είχε μόνο αυτό, είχε δύο - τρία στο Ρέθυμνο. Δεν προλάβαινε τα παιδιά... Στα Χανιά είχε πολλά... στα Χανιά ήταν κι οι Μουντακινοί πιο πολλοί και πήγαινε πολύ εκεί.

- Ερ. Και πώς... ονόμαζε το ωδείο του κάπως;
- Απ. Τα πιο πολλά από ότι έχω ακούσει τα ονόμαζε ωδείο «Απόλλων», έτσι τα είχε βγάλει. Μετά το ωδείο «Κώστας Μουντάκης» βγήκε μετά θάνατον... αναγνωριστικά και τιμητικά γιατί στο ωδείο μέσα είχε τη σχολή του αλλά ήτανε ωδείο με πιάνο, με βιολιά με...
- Ερ. Είχε και κλασικά δηλαδή όργανα...
- Απ. Ναι, κλασικά όργανα αλλά επειδή μπήκε δάσκαλος εκεί μέσα το βγάλανε έτσι το ωδείο.
- Ερ. Και σε τόσα ωδεία ποιος δίδασκε όταν άνοιξε όλα αυτά είχε καθηγητές σε διάφορα μέρη ή πηγαινοερχόταν;
- Απ. Είχε μαθητές... στην αρχή ζορίστηκε πολύ γιατί άνοιξε ένα ωδείο μετά δεν μπορούσε τον κόσμο κι έβγαλε... εκατσε... πέντε - έξι παιδιά και τους έκανε φοβερούς, είναι ακόμα οργανοπαίχτες τώρα... νέα παιδιά είναι... κι έστειλε δυο στα Χανιά, δυο στο... έτσι το έκανε με τον Πασπαράκη... δυο στο Ηράκλειο... ο Μουντάκης πήγαινε πάνω κάτω σαν τον τρελό συνέχεια...
- Ερ. Αυτός έκανε δηλαδή μαθήματα σε όλη την Κρήτη, Ρέθυμνο, Ηράκλειο, Χανιά.
- Απ. Παντού, παντού.
- Ερ. Και είχε και τους βοηθούς να αναλαμβάνουνε τα παιδιά που ήτανε μικρότερα, ας πούμε.
- Απ. Ναι...
- Ερ. Ξέρετε ο Κώστας ο Μουντάκης αν ήξερε αυτό το σύστημα... ποιος το είχε εφεύρει;
- Απ. Της διδασκαλίας;
- Ερ. Ναι.
- Απ. Ο γιος του ο Μάνος, τις νότες.
- Ερ. Ο Κώστας ο Μουντάκης πώς δίδασκε τα παιδιά;
- Απ. Του έδειξε ο Μάνος... του λέει «ας παίξουμε... παίξε μου τον Πρώτο συρτό... Του 'παίξε το πρώτο γύρισμα, του λέει «γράψε μου το σε νότες». Ο Μουντάκης ήξερε τις νότες, του έδειξε ο Μάνος εδώ είναι η Σολ, η Ρε, Λα... του έδειξε έχει η Σολ τη Λα, τη Σι, την Ντο, τη Ρε... του 'πε παίξε μου τον Πρώτο να σ' τότε γράψω... του 'παίξε τον Πρώτο ας πούμε που αρχίζει:

(Τραγουδάει νότες Λα, Σι, Ντο, Σι)

... του έγγραφε τις διέσεις, τις υφέσεις... έβλεπε το κομμάτι, το κατάλαβε ο Μουντάκης, εύκολο για αυτόνε, την πήρε τη νέα μέθοδο.

Ερ. Και δίδασκε δηλαδή τους μαθητές μ' αυτό τον τρόπο.

Απ. Ναι, έγγραφε σε ένα πίνακα μιας τάξης, ο Πρώτος συρτός τους έλεγε... διάβαζε τις νότες πρώτα... είχα τύχει εγώ μια φορά σε μια διδασκαλία του αλλά έτσι εγώ ήμουνα μικρός και παίζανε ας πούμε τριάντα λύρες μαζί τον Πρώτο συρτό. Και χτυπούσε αυτός το δοξάρι στον πίνακα, ρυθμικά, εντάξει «παίξε αυτό, αυτό», το δρόμο του κομματιού.

Ερ. Πόσο χρονών είχατε βρεθεί σε τάξη του;

Απ. Έξι χρονώ. Μα εγώ δεν ασχολιόμουν καθόλου τότε με λύρα απλώς μ' άρεσε κι άκουγα.

Ερ. Σε ποιο μέρος;

Απ. Στο Ηράκλειο, στο «Απόλλων» εκεί που δίδασκε κι ο Πασπαράκης.

Ερ. Και πώς και πήγατε εκεί;

Απ. Ο πατέρας μου είναι φίλος με τον Πασπαρομήτσο και είχε μια δουλειά με τον... πήγε να μιλήσουν και πήγα κι εγώ τότε εκεί και τα παιδιά έτσι ήταν με τον Μουντάκη μαζί τότε...

Ερ. Τον Κώστα τον Μουντάκη.

Απ. Ναι, τον μεγάλο.

Ερ. Είχε δηλαδή τόσο μεγάλη τάξη με τριάντα παιδιά ταυτόχρονα.

Απ. Ναι και παραπάνω.

Ερ. Την αξία της νότας πώς την έδειχνε; Με το παίξιμο; Την αξία;

Απ. Την αξία; Εξηγείστε μου γιατί εγώ από μουσική δεν ξέρω πολλά πράματα.

Ερ. Το αν θα είναι δηλαδή πιο μακριά μία διάρκεια της νότας από την άλλη δηλαδή:

(Τραγουδάει τον Πρώτο με νότες που κλείνει με δυο Μι διαφορετικής αξίας)

Απ. Μπράβο, στο Μι, Μι έβαζε κόμμα στο τέλος, μια παύση...

(Χτυπάει ρυθμικά το χέρι)

... για να ξαναμπει στο χρόνο μετά κανονικά γιατί άμα δεν κάνεις, χάνεις το χρόνο του κομματιού. Την αξία τώρα... για να παίζεις λύρα πρέπει να το

‘χεις μέσα σου καταρχάς... και έπρεπε να έχουν τη μελωδία τα παιδιά... αν δεν έχεις τη μελωδία μέσα σου δεν μπορείς να παίζεις. Την είχαν τη μελωδία γι’ αυτό ήξεραν και την αξία της νότας.

Ερ. Και έβαζε και τελείες, ας πούμε;

Απ. Και απ’ τα τριάντα παιδιά ας πούμε μπορεί να μην έπαιζαν... να μην έβγαινε κανείς.

Ερ. Έτσι, βέβαια.

Απ. Αυτό είναι έμφυτο πιστεύω εγώ.

Ερ. Γενικότερα εσείς πότε αρχίσατε έτσι να ασχολείστε πιο σοβαρά με τη λύρα δηλαδή την πιάσατε στα δέκα σας χρόνια, πότε νιώσατε ικανός μουσικός;

Απ. Ικανός δεν έχω νιώσει ακόμα ούτε θα νιώσω ποτέ μου αλλά έτσι ας πούμε... ο όρος επαγγελματικά που λέμε δεν μ’ αρέσει. Πρώτη φορά με καλέσανε σε μια χοροεσπερίδα την Πρωτοχρονιά σ’ ένα χωριό στο Ροκάνι που σας είπα που είναι εκεί Ανωγειανοί της διασποράς... έκαναν μια εκδήλωση τότε, εγώ ήμουνα δεκατρία μισό, δεκατέσσερα έμπαινα και με πήραν τηλέφωνο τότε στο Ηράκλειο, μου λέει «κάνουμε μια χοροεσπερίδα να ‘ρθεις να παίζεις». Εγώ τότε μικρός λέω να δω, να ρωτήσω λέω τον πατέρα μου αν εδέλει να ‘ρθω να παίζω, τότε δεκατριώ χρονώ... Αγχώδηκα τότε... και πήρα τότε τον Ψαρογιάννη τον θείο μου κι άλλο ένα παιδί που δε ζει τώρα και παίζαμε στο πρώτο μας γλέντι. Και πήγαμε... Λέω «θα πάω, θ’ αναλάβω την ευθύνη», είχα βέβαια άγχος, μου το ‘χαν πει πριν τρεις μήνες. Πήγαμε και βγήκε ένα ωραίο γλέντι...

Ερ. Το άλλο παιδί ποιο ήτανε;

Απ. Ιερонуμάκης Στέλιος λεγότανε, Σφακιανός. Αυτός καθόταν σε ένα χωριό στο Ηράκλειο βέβαια, Προφήτης Ηλίας λέγεται ο οποίος πέθανε πέρυσι...

Ερ. Από ατύχημα;

Απ. Άρρωστος ήτανε, είχε κακή αρρώστια, καρκίνο.

Ερ. Και πήγατε δηλαδή με δύο λαούτα;

Απ. Ναι, δύο λαούτα. Τραγουδούσα εγώ τότε δεν τραγουδούσα καθόλου ούτε που το ‘χα φανταστεί στο μυαλό μου. Τραγουδούσε ο συχωρεμένος και παίζαμε εγώ με τον Ψαρογιάννη και βγήκε ένα γλέντι ωραίο. Από ‘και κι ύστερα, μετά, χωρίς να δέλω ερχόταν η πρόταση η μι μετά πίσω απ’ την

άλλη και λέω να αρχίζω να το κάνω επαγγελματικά που λέει ο λόγος γιατί δε μ' αρέσει αυτή η έκφραση που σας είπα... Δε... Και να ήθελα να σταματούσα δεν μπορούσα μετά. Μπήκα έτσι πιο ζεστά στο κλίμα.

Ερ. Και μετά τα επόμενα γλέντια ας πούμε που κάνατε ποια ήτανε... σε ποιες περιοχές;

Απ. Μετά; Μετά έπαιξα σε ένα γάμο στη Μεσαρά, στην Μπόγλια, σε ένα χωριό ενούς φίλου μας... ενός φίλου... ένα γάμο... μετά εκεί στη Μεσαρά εκείνο τον καιρό έπαιξα, μετά πήγα και στα Ανώγια και μετά σιγά - σιγά εξαπλώνεται, ο ένας ακούει τον άλλο λένε... κι εξαπλώνεται μετά.

Ερ. Εσείς κύριε Γιώργο αισθανθήκατε ικανός μουσικός, να βγάξετε μόνος σας γλέντι γύρω στα δεκατέσσερα;

Απ. Ναι.

Ερ. Και μετά από 'κει και πέρα με μουσικούς από την οικογένεια των Ευλούρηδων ή των Καλομοίρηδων συνεργαστήκατε;

Απ. Ναι, συνεργάστηκα με τον θείο μου τον Γιάννη έπαιξα στην αρχή ένα χρόνο συνέχεια, ενάμιση χρόνο. Όπου κι αν πήγαινα έπαιρνα το θείο το Γιάννη και πήγαίναμε, τον Ψαρογιάννη. Αυτό. Και το παιδί τότε που σας είπα που πέθανε γιατί τραγουδούσε εκείνος μέχρι να αρχίσω εξοικειώνομαι με το τραγούδι. Μετά συνεργάστηκα και με τον Γιώργη, του Αντώνη τον γιο, τον Ψαρογιώργη και τώρα έχω μόνιμο συγκρότημα τώρα δυο χρόνια.

Ερ. Ναι, από ποιους αποτελείται αυτό το συγκρότημα;

Απ. Τώρα; Τώρα;

Ερ. Ναι.

Απ. Με τον Νεκτάριο τον Κοντογιάννη, βασικός αριστερός λαουτιέρης σολίστας και ο Ευλούρης ο Βασίλης από δεξιά, με τον Ζαχάρη τον Μαδιουδάκη στα ακόρντα, στις βούρτσες που λένε.

Ερ. Γιατί κάθεται πάντα ο λαουτιέρης που σολάρει αριστερά; Βοηθάει αυτό κάπως;

Απ. Να κάτσει αριστερά;

Ερ. Πού κάθεται ο πριμαδόρος λαουτιέρης;

Απ. Επειδή όπως πιάνεις τη λύρα... αναγκαστικά όταν κοιτάξεις τη λύρα κοιτάς έτσι κάτω, προς τα αριστερά σου και το λαούτο το αριστερό όταν

κάθεται αριστερά σου κοιτάς τον αριστερό... δηλαδή δεν μπορείς να κάνεις την κίνηση να κοιτάς δεξιά να συνεννοηθείτε γιατί η κύρια συνεννόηση πρέπει να υπάρχει από το αριστερό λαούτο. Ο δεξής απλώς βαστάει το ρυθμό. Παίζει πάνω - κάτω το ρυθμό. Επειδή είναι πιο εύκολο δεν μπορείς να συνηθίσεις να κοιτάς δεξιά και να παίζεις. Είναι από αριστερά ο λαουτιέρης. Έτσι από παλιά, ήτανε καδιστός και λένε τώρα οι καλοί κάθονται από αριστερά. Οι καλοί, οι σολίστες δηλαδή, αυτό θέλω να πω.

Ερ. Όταν παίζετε τα δυο λαούτα κι εσείς βάζετε και μιιά φορά κι άλλα όργανα;

Απ. Βάζω μαντολίνο πότε - πότε.

Ερ. Το οποίο το παίζει κάποιος συγκεκριμένος μουσικός;

Απ. Ναι, ναι είχα συνεργαστεί με τον... και τώρα σκέφτομαι να αρχίσω συνεργασία με ένα παιδί, το Βρέτζο το Γιώργη, Κάτη έτσι λέγεται... με το Σταυρακάκη το Βασίλη είχαμε κάνει παλιά, το Ρουμेलιώτη το Μανώλη, τον Μιλτιάδη τον Σκουλά που σας είπα... μ' όλους τους μαντολινάδες έχω παίζει αλλά όχι μόνιμα. Μόνο με το Βασίλη και τον Βρέτζο τώρα που σκέφτομαι να δω αν κάνω...

Ερ. Πιστεύετε ότι ταιριάζει το μαντολίνο με δύο λαούτα;

Απ. Να σας πω. Ένα μαντολίνο και δυο λαούτα ταιριάζει τέλεια επειδή το μαντολίνο είναι σόλο όργανο. Με τη λύρα γεμίζει το... έχει ένα ωραίο πράμα... ωραίο άκουσμα γιατί γεμίζει το μαντολίνο... γεμίζει τα κενά, κάνει απαντήσεις της λύρας όταν ξέρει ο μαντολινάρης να παίζει καλά. Συνήθως δεν πολύ... εμένα δε μου πολυκολλάει βέβαια να σου πω την αλήθεια γιατί είναι και τα δύο σόλο όργανα και δεν μπορεί να παίζουν δύο σόλο όργανα μαζί. Αλλά όταν ο μαντολινάρης ξέρει να μη σολάρει μαζί με τη λύρα, να κρατάει τα... έτσι σαν μπάσο... τις παύσεις που κάνει η λύρα - ο Σκορδαλός χρησιμοποιούσε πολλές παύσεις, να κάνει ανταποκρίσεις εκεί στο κενό αυτό που κάνει η λύρα να μπαίνει το μαντολίνο τότε είναι ωραίο... και ο Βρέτζος ο Γιώργης είναι ο ειδικός σ' αυτά.

Ερ. Βγάζετε καινούριους σκοπούς δικούς σας;

Απ. Βγάζω, ναι. Τώρα δυο - τρεις μήνες έχω μπει στο στούντιο για να κυκλοφορήσω μια δουλειά... η πρώτη που είναι επίσημη, δική μου.

Ερ. Έχετε ξαναπαίξει σε δίσκους;

- Απ. Έχω, σε φιλικές συμμετοχές...
- Ερ. Όπου κάνετε τι; Παίζετε λύρα;
- Απ. Παίζω λύρα, ναι, κι έχω πει κάνα - δυο τραγούδια σ' άλλους δύο δίσκους.
- Ερ. Σε ποιους; Σε ποιους έχετε παίξει λύρα;
- Απ. Ναι... σε ενούς Λουλάκη Γιάννη. Αυτός είναι μαντολινάρης κι αυτός... αυτός είναι... μένει στο χωριό του Μελισσανάκη του Ζαχάρη το χωριό. Παίζει μαντολίνο και του 'παίξα εγώ λύρες, τραγουδούσε αυτός. Στου Ευλούρη του Βασίλη το δίσκο έχω παίξει λύρα, σε ενούς Καρατζή Αντώνη έχω παίξει λύρα. Μαντολίνο παίζει αυτός.
- Ερ. Ο Βασίλης ο Ευλούρης είναι συγγενής σας;
- Απ. Ναι, μακρινός βέβαια λίγο, τρίτα ξαδέρφια είμαστε αλλά είμαστε συγγενείς... ο οποίος πάλι γράφει τώρα και του παίζω πάλι λύρα... θα γίνει μια ωραία δουλειά. Θα 'ναι ο Σκουλάς ο Βασίλης τραγουδάει, ο Ψαραντώνης, ο Λιδάκης ο Μανώλης κι εγώ, αυτοί θα 'μαστε.
- Ερ. Ναι. Και όταν κάνετε έτσι ένα δίσκο, ας πούμε, θα βάλετε τώρα σ' αυτό το δίσκο δικούς σας σκοπούς ή και παλιούς; Τι θα επιλέξετε;
- Απ. Τόσο καιρό μου λέγανε να γράψω, να γράψω... όχι πως δεν ένιωθα έτοιμος, ήθελα να περάσει λίγο ο καιρός, να γνωριστώ πιο καλά με τον κόσμο και να γράψω κάτι δικό μου, να μη γράψω κάτι ας πούμε του Σκορδαλού γιατί άμα θέλει κάποιος του Σκορδαλού, λέει του Σκορδαλού και το ακούει, που δεν τον πιάνουμε εμείς τον Σκορδαλό που να ξαναγεννηθούμε πενήντα φορές... και λέω τι να γράψω Σκορδαλό... θα το κάνω βέβαια αργότερα, σκέφτομαι να κάνω το γύρο του Γιάννη του Μαρκογιαννάκη, θα κάνω μια δουλειά μετά που θα τελειώσω τη δική μου, με παλιά παραδοσιακά κομμάτια να παίζει ο Μαρκογιάννης μέσα. Και που λέτε το άφησα δεν έγραφα τόσο καιρό, τώρα η δουλειά που θα γράψω θα είναι όλα καινούρια κομμάτια δικά μου εκτός μιας σειράς Σκορδαλού που θα βάλω μέσα, τρία συρτά, όλα τ' άλλα είναι καινούρια. Έχει έξι διπλά συρτά...
- Ερ. Τι εννοείτε όταν λέτε διπλά;
- Απ. Ναι, έχει ένα κομμάτι ας πούμε ολοκληρωμένο με τα δυο του γυρίσματα κι άλλο ένα. Δηλαδή τέσσερα συνολικά γυρίσματα του σκοπού με δυο μαντινάδες. Ένα καλαματιανό...

- Ερ. Μία για τον κάθε σκοπό ή δύο μαντινάδες για κάθε σκοπό;
- Απ. Μία μαντινάδα για κάθε σκοπό.
- Ερ. Μία. Μία και μία δύο.
- Απ. Δώδεκα μαντινάδες τα συρτά, ένα καλαματιανό, ένα τραγούδι, είναι του Φραγκούλη του Κώστα οι στίχοι.
- Ερ. Του Ανταίου;
- Απ. Πώς;
- Ερ. Του Ανταίου; Του Κωστή του Φραγκούλη;
- Απ. Του Κωστή, ναι, του Φραγκούλη. Έτσι τότε φωνάζουνε;
- Ερ. Τον μεγάλο, τον ενενήντα χρονών, πόσο είναι;
- Απ. Μπράβο...
- Ερ. Ναι. Ανταίος...
- Απ. Ναι; Το βρήκα στις ποιητικές του συλλογές...
- Ερ. Στα «Δίφορα»;
- Απ. Στα «Δίφορα». Φοβερά. Και τι άλλα... ένα λαουτίστικο κομμάτι που είναι του Νεκτάριου του Κοντογιάννη και έχει κοντυλιές ανωγειανές μέσα.
- Ερ. Όταν βγάξετε ένα συρτό, ο στίχος έρχεται πρώτα ή η μελωδία;
- Απ. Κανονικά πρέπει να έχεις το στίχο πρώτα και μετά να βάλεις μουσική.
- Ερ. Ναι, εσείς τι κάνετε ας πούμε;
- Απ. Εγώ έβγαλα πρώτα τη μουσική. Στα γλέντια πολλές φορές εκεί που έπαιζα μου ερχότανε συνδέσεις και τις θυμόμουν το πρωί μετά που σηκωνόμουνα λέω να... κι έβγαζα το κομμάτι. Όποιο μ' άρεσε βέβαια, όποιο δε μ' άρεσε... Αυτά τα κομμάτια τα έξι που είναι... τώρα πέντε χρονώ δουλειά. Τα κράτησα... άλλα τους αρέσανε και τα παίζαμε, του λέω παρ' το... μ' άρεσε... τα γράφανε άλλοι σε δίσκους. Αυτά που κράτησα μ' αρέσανε... τα κράτησα...
- Ερ. Τα χτενίζετε, τα επεξεργάζεστε μετά;
- Απ. Ναι, θέλει επεξεργασία.
- Ερ. Η μαντινάδα; Τη βγάξετε εσείς τη μαντινάδα;
- Απ. Όχι, όχι.
- Ερ. Ποιος σας δίνει μαντινάδες;

- Απ. Τώρα στη δουλειά αυτή που κάνω θα μου δώσει ο Καράτζης ο Γιώργος μαντινάδες, είναι γνωστός, είναι πολύ καλός, έχει βγάλει την «Εμινέ», πολλά βιβλία, ένας Σταυρακάκης Γιώργης, την Πλακιώτισσα. Ένας Βιτώρος Γιάννης λέγεται... ένας Βιτώρος Κώστας..
- Ερ. Έχουν σχέση με το Βιτώρο που κάνει στην τηλεόραση εκπομπές;
- Απ. Ναι, είναι πρώτα ξαδέρφια ναι, πρώτα ξαδέρφια. Είμαστε συντέκνοι με το Γιώργη.
- Ερ. Είσαστε;
- Απ. Συντέκνοι, του 'χω βαφτίσει μια ανιψιά του.
- Ερ. Μάλιστα.
- Απ. Ε... ποιος άλλος είναι; Και ο Κουτάτος ο Γιώργης κι η Παντιδάκη η Δέσποινα. Αυτοί μου δίνουν μαντινάδες.
- Ερ. Σε κάθε σκοπό που βγάζετε, του συρτού, βάζετε πάντα δύο γυρίσματα ή μπορεί να έχει ας πούμε και τρία και τέσσερα;
- Απ. Το συρτό; Μπορείς να το κάνεις αυτό αλλά όταν είναι καινούριο το κομμάτι δεν επιτρέπεται... όχι δεν επιτρέπεται, δεν υπάρχει σκοπός, όφελος γιατί από τα τέσσερα θα συγκρατήσεις ένα ή δυο το πολύ, καινούρια μουσική ενώ αν είναι ένα συγκρατείς το ένα... και τα μονά συρτά με δυο γυρίσματα είναι τόσο το καλύτερο. Διπλό είναι πιο ολοκληρωμένη μουσική υποτίθεται.
- Ερ. Ναι. Ένας συρτός από τι αποτελείται, από δυο γυρίσματα πάντα;
- Απ. Ναι, από δυο γυρίσματα.
- Ερ. Και η μαντινάδα κόβεται στη μέση;
- Απ. Ας πούμε ο Πρώτος συρτός έχει δυο γυρίσματα αλλά μετά... κανονικά έχει τέσσερα, είναι ένας συρτός αλλά με τέσσερα γυρίσματα... που πάει και στις ψηλές μετά που λένε... Σα να είναι δυο κομμάτια, μπράβο...
- Ερ. Σα να είναι δυο... Σα να είναι διπλό δηλαδή.
- Απ. Διπλός συρτός είναι ο Πρώτος συρτός.
- Ερ. Άλλοι τέτοιοι διπλοί συρτοί υπάρχουν;
- Απ. Το Μόνο εκείνος π' αγαπά είναι διπλός κι αυτός. Έχει τέσσερα γυρίσματα.
- Ερ. Τραγουδιούνται όμως όλα;

- Απ. Όχι. Τραγουδιούνται... Στο Μόνο κείνος π' αγαπά μπορεί να τραγουδηθούν αλλά έρχεται ο δάσκαλος έχει τραγουδήσει το δεύτερο. Το τρίτο, δηλαδή.
- Ερ. Ναι.
- Απ. Το τρίτο σα να λέμε. Τρίτο με τέταρτο.
- Ερ. Το πρώτο και το δεύτερο είναι σαν εισαγωγή;
- Απ. Σα... Ναι. Σαν εισαγωγή.
- Ερ. Εσείς πώς και ακούγατε Σκορδαλό; Ακούγαν στην οικογένειά σας;
- Απ. Να σας πω τώρα ότι, ναι, ακούγανε, ο πατέρας μου είναι Σκορδαλικός.
- Ερ. Ο πατέρας σας λέγεται;
- Απ. Σταύρος. Του αρέσει η Σκορδαλική... αυτός ήταν κυρίως της ανωγειανής σχολής, του αρέσανε οι ανωγειανοί λυράρηδες, ο Νίκος βέβαια. Τη μέρα που πέθανε ο Σκορδαλός...
- Ερ. Το '98 ήτανε;
- Απ. Ναι, 23 του Απριλίου, 24, τη μέρα της γιορτής μου ήτανε, του Αγίου Γεωργίου πέθανε. Ήμουνα στο χωριό και βάζω την τηλεόραση κι έβλεπα την κηδεία του, δεν πήγα ούτε τότε στην κηδεία... ήμουνα πόσο χρονών... ήμουνα μικρός, δεκατεσσάρων χρονών, δεκαπέντε...
- Ερ. Εσείς τον είχατε γνωρίσει είπατε πριν.
- Απ. Ναι. Τον είχα γνωρίσει, του είχα πιάσει και το χέρι.
- Ερ. Πού τον είχατε γνωρίσει;
- Απ. Σ' ένα γλέντι στο Τζερμιάδο. Αυτό είναι στο Λασίδι, στην πατατογιορτή που κάνουν εκεί κάθε χρόνο. Κι έπαιζε με τον Ρινακάκη τον Κώστα, έναν άλλο λυράρη, μαζί.
- Ερ. Με τον...;
- Απ. Ρινακάκης Κώστας. Ψέματα, Ρινακάκης Νίκος συγγώμη. Επειδή τότε είχε γεράσει ο δάσκαλος και δεν μπορούσε να βγάλει το γλέντι μόνος του, έπαιρνε κι άλλον μαζί του.
- Ερ. Πώς τον αποκαλείτε;
- Απ. Γέρος. Γέρος του Μωρηά. Αυτός είναι ο γέρος κι ο Μαρκογιάννης που ήταν εδώ πριν λίγο, ο δεύτερος γέρος.
- Ερ. Τους λέτε δασκάλους;

- Απ. Δασκάλοι κι οι δυο. Ο ένας συμπλήρωνε τον άλλον. Χωρίς τον Σκορδαλό δε θα υπήρχε ο Μαρκογιάννης αλλά χωρίς τον Μαρκογιάννη δε θα υπήρχε κι ο Σκορδαλός. Όχι δε θα υπήρχε αλλά η συνεργασία τους ήταν τέλεια. Οι μουσικές που βγάλανε.
- Ερ. Και τον γνωρίσατε λοιπόν τον Σκορδαλό εκεί τον ακούσατε να παίζει διάφορα συρτά...;
- Απ. Μη φανταστείτε πολλά πράγματα. «Χάρηκα πολύ» του 'πα μου λέει κι αυτός χάρηκε αλλά εγώ... ήτανε μεγάλη στιγμή για μένα. Ήμουνα... κι όταν πέθανε μικρός και δεν είχα προλάβει να τότε γνωρίσω καλά.
- Ερ. Τον Μουντάκη τον είχατε γνωρίσει;
- Απ. Στη σχολή μόνο μια φορά. Δυστυχώς ήρθα στα τελευταία χρόνια, έπρεπε να γεννηθώ στα καλά χρόνια.
- Ερ. Αυτό να λέγεται.
- Απ. Ναι, ναι.
- Ερ. Πώς και δε σας τράβηξε έτσι το Μουντακίστικο, ας πούμε, παίξιμο και σας τράβηξε περισσότερο το Σκορδαλικό;
- Απ. Όλοι μ' αρέσουνε. Κι ο Μουντάκης έχει κάτι κομματάρες συρτά... ο Μουντάκης είναι πιο ολοκληρωμένος καλλιτέχνης, γιατί είχε γράψει τα τσάμικά του, τα καλαματιανά του, τα μπάλα του, έχει γράψει φοβερά συρτά. Μ' άρεσε πιο πολύ ο Σκορδαλός γιατί είχε ένα πιο χορευτικό στίλ, του γλεντιού στίλ και μ' αρέσει αυτό. Δηλαδή γλεντίζεις με τον Σκορδαλό ενώ με τον Μουντάκη είναι πιο πολύ ακουστικός τύπος.. να κάτσεις να απολαύσεις Μουντάκη. Και δεν τέλειωσα πριν με τον Σκορδαλό, τη μέρα της κηδείας του είχε ο Χυντηράκης ένα αφιέρωμα, εκεί έδειχνε την κηδεία του και έλεγε για τον Σκορδαλό κι έβαζε διάφορες μουσικές με το Μαρκογιάννη, παλιά, και σαν εξ' ουρανού ήρθε μια μαγεία, λέω «τι είναι αυτός ο άνθρωπος»! Στην αρχή δεν τον πολυάκουγα δηλαδή τον άκουγα στο σπίτι αλλά δε μου έκανε πολύ εντύπωση. Από κει και πέρα και μετά έπαθα κόλλημα που λέμε με τον Σκορδαλό.
- Ερ. Απ' το '98 και μετά, δηλαδή.
- Απ. Ναι.
- Ερ. Τώρα, έξι χρόνια.

- Απ. Ναι.
- Ερ. Ποιοι σκοποί του σας αρέσουν περισσότερο;
- Απ. Όλοι. Κυρίως τα παλιά, βέβαια. Και τα καινούρια... Όλα μ' αρέσουν του Σκορδαλού. Οντως έχει γράψει κάτι σειρές από Σι λέμε στη λύρα ή από Φα, Ρε ματζόρε. Χιλιάδες... πάνω από πενήντα εξήντα συρτά έχει βγάλει από αυτές τις κλίμακες. Αυτά δεν πολυχωρεύονται, είναι ακουστικά αλλά είναι φοβερά. Έχει βγάλει για μάγισσες, έχει βγάλει για «ποια μοίρα», με τις μοίρες που λέει μαντινάδες, φοβερά πράγματα. Τη «χάρη τω πουλιών».
- Ερ. Ναι. Τι νομίζετε ότι πρέπει να κάνει ένας καλλιτέχνης για να αφήσει ένα όνομα;
- Απ. Να αφήσει όνομα; Είναι εύκολο να κάνεις μια λαντουριδιά που λέμε εμείς εδώ οι κρητικοί να αφήσει όνομα. Τώρα το όνομα πώς να το αφήσει; Καλός ή κακός; Να μείνει στην ιστορία ή να πεταχτεί στο καλάδι των αχρήστων μετά από δυο - τρία χρόνια; Εσείς εννοείτε να μείνει.
- Ερ. Ναι.
- Απ. Αυτό το ερώτημα το έχω κι εγώ καθημερινώς, το σκέφτομαι, δεν ξέρω να σας απαντήσω ακόμα. Προφανώς πρέπει να κάνει κάτι καινούργιο αλλά πάντα να έχει την παράδοση δίπλα του ή κάτι καινούριο να ξεφύγει λίγο με την παράδοση πάντα μαζί όπως το κάνει ο θείος μου ο Αντώνης ο Ψαραντώνης... είναι... δεν είναι βαρβάτο... είναι βαρβάτο κρητικό αλλά δεν είναι Σκορδαλός ας πούμε, είναι άλλο στιλ. Ή να κάνει αυτό, που είναι πολύ δύσκολο αυτό, ή να βγάλει φοβερές μουσικές. Ένα απ' τα δύο πρέπει να γίνει.
- Ερ. Είστε νέος άνθρωπος και παίζετε και μιλάτε λες και είσαστε μεγαλύτερος.
- Απ. Ε... εντάξει.
- Ερ. Παίζετε δηλαδή και διατηρείτε έτσι το παραδοσιακό ύφος, όταν ακούσαμε ας πούμε τη λύρα σας σε συρτά του Σκορδαλού που παίζατε πριν από κάμποση ώρα ήτανε σαν να ακούμε ας πούμε Σκορδαλό καταλάβαμε ότι ήτανε ένα Σκορδαλικό παίξιμο, δεν ήτανε κάτι άλλο, ε, πώς βλέπετε έτσι τα σύγχρονα πράγματα, τη σύγχρονη... την πορεία του σήμερα όσον αφορά τη λύρα, το παίξιμο της λύρας;
- Απ. Βγαίνουνε παιδιά τώρα που έχουνε τρομερή, μα τρομερή δεξιοτεχνία.

Ερ. Υπάρχει δεξιοτεχνία;

Απ. Πάρα πολύ μεγάλη.

Ερ. Ναι.

Απ. Αλλά το θέμα πιστεύω δεν είναι η δεξιοτεχνία. Μέσα στην απλότητα κρύβεται η κρητική μουσική. Το απλό είναι το ωραίο που θα μείνει. Όπως και τα... Η μόνη πολυπλοκότητα που δημιουργήθηκε στην κρητική μουσική και πέρασε... πολυπλοκότητα όχι όσο τη σημερινή είναι το παίξιμο του Μουντάκη ας πούμε αν το πάρουμε πολυπλοκότητα επειδή ήταν δύσκολο. Όλα τα άλλα μπορεί και να 'ναι απλά. Ο Σκορδαλός, πιο απλός παίκτης δεν υπήρχε. Το ίδιο και ο Νίκος. Ο Ψαρονίκος όταν άρχισε βέβαια ήταν Μουντακικός πολύ... ο Νίκος. Απλά πράγματα, τα απλά μένουν, οι απλές μουσικές, τέσσερις νότες... Ας πούμε έχει βγάλει... κυκλοφόρησε ο Φραγκιαδάκης μια δουλειά που λέει ο Σκορδαλός: *Τα άστρα θωρώ και σκέφτομαι*. Το έχει τραγουδήσει αυτός.

(Τραγουδάει)

Πέντε νότες είναι το κομμάτι αλλά είναι μια μελωδία που σου μένει και αρέσει σ' όλη την Κρήτη τώρα πια όπου πας και το παίζεις.

Ερ. Όταν τραγουδάτε μπορείτε να βάλετε στη μελωδία ας πούμε... στη μελωδία του *Μόνο εκείνος π' αγαπά*, να βάλετε κι αυτή τη μαντινάδα, να βάλετε κι άλλες δικές σας;

Απ. Ναι, αμέ.

Ερ. Το κάνετε ή είναι ιεροσυλία, είναι άσχημο, σας πέφτει βαρύ;

Απ. Εγώ δεν το κάνω προσωπικά. Δεν είναι... εντάξει σε ένα γλέντι δεν είναι ιεροσυλία να βάλεις γιατί ό,τι και να πεις ό,τι και να λες το *Μόνο εκείνος π' αγαπά* το ακούει και το μικρό παιδί και το γνωρίζει ποιο είναι. Είναι ο εθνικός ύμνος και γενικά τα παραδοσιακά κομμάτια. Πιστεύω ότι πρέπει να λέγονται με τις παραδοσιακές τους μαντινάδες, όπως γραφτήκανε. Αυτό που δεν εγκρίνω, ιεροσυλία που το κάνουν πολλοί είναι να πα' να γράψεις μια κασέτα, ένα cd και γι' αυτό δεν έχω γράψει παραδοσιακά κομμάτια τόσο καιρό με τις ζωντανές που γράφουνε ηχογραφήσεις κι αυτά και πάνε και βάζουνε ας πούμε το *Μόνο εκείνος π' αγαπά* και λένε άλλη μαντινάδα. Γράφτε μες στο cd - άλλοι δεν το γράφουν βέβαια καθόλου ότι είναι του

Σκορδαλού η μουσική – αλλά δεν πρέπει να γράψεις την παραδοσιακή τη μαντινάδα; Αυτό πιστεύω εγώ.

Ερ. Αν θέλετε από σας να μείνει κάτι στην αιωνιότητα, ένας σκοπός, ποιον θα διαλέγατε;

Απ. Το Ροδινό.

Ερ. Τα συρτά του Ροδινού;

Απ. Ναι.

Ερ. Βάζετε και ταξίμι μπροστά;

Απ. Επειδή μ' αρέσει ο δρόμος που είναι γραμμένο το πρώτο γύρισμα άλλες φορές βάζω αλλά συνήθως βάζω, μ' αρέσει. Συνήθως σ' όποιο γλέντι παίξω αρχίζω μ' αυτό το κομμάτι. Είναι βαρύ κομμάτι και χαλαρώνεις κιόλας. Το ακούς και λες ωραίο.

Ερ. Σε άλλα συρτά βάζετε ταξίμι μπροστά;

Απ. Στα πιο πολλά. Στα πιο πολλά.

Ερ. Τα συρτά του Ροδινού πόσους σκοπούς έτσι συρτού έχει;

Απ. Τα συρτά του Ροδινού... καταρχάς του Ροδινού όλα αυτά είναι ακόμα πιο παλιά, είναι κισσαμίτικα αλλά τα έφτιαξε ο Ροδινός, τα μελοποίησε και τα έφτιαξε όπως τα ακούμε τώρα, αυτό το θαυματουργό πράμα. Τι με ρωτήσατε, πόσα συρτά είναι;

Ερ. Ναι γιατί είπατε... στην ηχογράφηση πρόσεξα ότι είπατε ότι ναι αλλά θα διαρκέσει πολύ γιατί θα τα βάλω όλα.

Απ. Ναι αυτά... όπως τα 'χει γράψει είναι όλα.

Ερ. Απ' τους «Πρωτομάστορες»;

Απ. Ναι στους «Πρωτομάστορες» δεν τα 'χει γράψει... τα 'χει κόψει στη μέση κι ο ίδιος ο Ροδινός. Έχει γράψει μια ενότητα κι άλλη μια... ψέματα, τρεις ενότητες έχει γράψει. Όταν τις ενώσεις αυτές τις τρεις ενότητες βγαίνει όλος ο Ροδινός μέσα. Όλη η σειρά. Και παρεμπιπτόντως έπεσε και πηγαίνει το ένα πίσω απ' το άλλο, το ένα πίσω απ' το άλλο, με τις κλίμακες των νοτών και καταλήγει ο Ροδινός.

Ερ. Αυτό θέλω να μου το εξηγήσετε, λέτε όλοι...

Απ. Συγγνώμη που διακόπτω, ο Ροδινός αρχίζει από τη Λα και τελειώνει σε Σι νότα.

- Ερ. Δηλαδή πώς πηγαίνει; Από Λα μετά πηγαίνει πού;
- Απ. Από Λα αρχίζει...
- (Τραγουδάει)
- ... Μετά πάει στη Μι...
- (Τραγουδάει)
- ... Μετά ξαναπάει στη Λα...
- (Τραγουδάει)
- ... Μετά ξαναπάει στη Λα...
- (Τραγουδάει)
- ... Το δεύτερο γύρισμα αυτουνού πάει...
- (Τραγουδάει)
- ... πάει στη ρε και μπαίνει μετά...
- (Τραγουδάει)
- ... και μετά έχει κι άλλα κι άλλα και καταλήγει στη Σι.
- Ερ. Ακούμε πολλές φορές ας πούμε και λένε αυτό το συρτό δε δένει με το άλλο γιατί δεν είναι στην ίδια κλίμακα. Τι εννοούν έτσι με τη λέξη κλίμακα; Λες τον ίδιο δρόμο όπως όταν οδηγείς κι έχει πολλές στροφές δε θα τον πάρεις γρήγορα κ.λπ. για να σε βγάλει ο δρόμος...
- Απ. Πώς είπατε;
- Ερ. Κάποιοι μας έχουν πει ότι όπως είναι ο δρόμος και σε βγάζει ας πούμε... κι άμα πας από άλλο δρόμο θα πέσεις στο γκρεμό ας πούμε, δεν ταιριάζει, αλλά δεν μπορώ να καταλάβω τι είναι αυτό που λένε είναι στην ίδια κλίμακα ας πούμε τα δύο συρτά, μπορώ να τα δέσω ή αυτά τα συρτά δεν μπορείς να τα πάρεις να τα βάλεις μαζί.
- Απ. Είναι μεγάλη ιστορία αυτό. Υπάρχουν ας πούμε... ένα κομμάτι, ας πούμε του Ψαραντώνη θα πω Γιάντα είσαι νύχτα σκοτεινή που είναι από Λα και του Ροδινού που είναι από Λα το πρώτο γύρισμα. Αυτά δεν κολλάνε μεταξύ τους. Το ένα είναι πιο αργό, το άλλο είναι πιο γρήγορο, έχουν παιχτεί σε άλλο ρυθμό, σε άλλο τέμπο... αλλά και...
- Ερ. Αυτό με την περίπτωση όπου είναι δυο συρτά.
- Απ. Του ίδιου τέμπο.

Ερ. Ναι, του ίδιου. Ας μην πάρουμε του Ροδινού που παίζονται πάντα πιο αργά, ας πάρουμε τον *Πρώτο τον Χανιώτη* με κάποιο άλλο που μπορεί να παιχτεί σε τέτοιο ρυθμό.

Απ. Και είναι από ίδια κλίμακα; Από διαφορετική κλίμακα όμως.

Ερ. Ναι, τι εννοείτε από διαφορετική κλίμακα;

Απ. Εμείς οι κρητικοί τώρα... Γιατί η λύρα είναι πρακτικό όργανο... τι εννοούμε εμείς; Επειδή μουσική δεν ξέρουμε εμείς οι πιο πολλοί κλίμακα εννοούμε όταν αλλάξει η νότα. Δηλαδή ο *Πρώτος* συρτός είναι από Μι, δεν μπορείς να παίζεις μετά τον πρώτο συρτό...

(Τραγουδάει και κλείνει με Μι)

... να μπεις μετά κατευθείαν στον *Αποκόρωνα*.

Ερ. Που πάει πώς;

Απ. (Τραγουδάει και κλείνει με Ρε)

Άσε που κατεβαίνει ο τόνος και κατεβαίνει η ψυχολογία του ακροατή, άσε που δεν ταιριάζει και μουσικά να πας σε Ρε. Εκτός αν κάνεις ειδικό γύρισμα, εγώ αυτό το κάνω γιατί μ' αρέσει αυτό. Εγώ αλλάζω κλίμακες σε... μουσικά δεν είναι σωστά ν' αλλάξεις αλλά στο γλέντι κυρίως... Σ' ένα δίσκο δεν μπορείς να το κάνεις βέβαια οπωσδήποτε αλλά στο γλέντι πάνω, εμένα είναι το ψωμί μου αυτό να σου πω την αλήθεια να αλλάζω κλίμακες και πάντα από τη Μι να βγω πιο ψηλά, όχι πιο χαμηλά συνήθως. Από Μι να πάω Φα, να πάω Σολ, να πάω Λα. Να μην κατεβώ πιο κάτω. Άμα πάω σε Ρε μετά θα πέσει μετά και ο ρυθμός αναγκαστικά αλλά και το άκουσμα, πας στις πιο βαριές.

Ερ. Κατάλαβα. Εσείς είσαστε ένας νέος ας πούμε άνθρωπος. Πού σας καλούνε να παίζετε; Πού παίζει ένας νέος λυράρης σήμερα;

Απ. Στους γάμους, στις βαφτίσεις, στις αρραβωνιάσεις, στις χοροεσπερίδες, στα μαγαζιά.

Ερ. Στα μαγαζιά πώς γίνεται, μια σαιζόν λένε θα έχουμε το Γιώργο τον Ευλούρη; Ή είναι δυο τρεις νύχτες ή είναι μια βδομάδα;

Απ. Να σας πω. Να σας πω πώς γίνεται. Εγώ τώρα ας πούμε από το Μάη, 20 του Μάη μπήκα τελευταία φορά σ' ένα μαγαζί στο Ηράκλειο, στην «Αναγέννηση», έτσι λέγεται. Από τότε μου 'χουνε γίνει πολλές προτάσεις

αλλά δεν μπορώ να μπω. Γιατί είναι Σαββατοκύριακα έχει γάμους ακόμα βαφτίσεις και παρόλο που έχει τελειώσει ακόμα το καλοκαίρι – λέγανε δίσεκτος ο χρόνος και δε θα ‘χει γάμους – έγινε χαμός φέτος κι έχει ακόμα... μέχρι το Δεκέμβρη δεν μπορώ να πάω σε μαγαζί. Μπαίνω Νοέμβρη... προ καιρού πήγα εδώ στου «Κονταρού» και παίξαμε μια βραδιά, μεμονωμένα καθημερινές αλλά μόνιμα πάλι απ’ τα Χριστούγεννα όταν... θα ‘μαι στην Αθήνα τα Χριστούγεννα, στο «Κρήτη», θα κάνω Χριστούγεννα εκεί κι όλες τις γιορτές μέχρι Πρωτοχρονιά, τα Φώτα, μετά από Φλεβάρη και μετά θα αρχίσω να μπαίνω μόνιμα σε μαγαζιά. Όχι σταθερά σ’ ένα μαγαζί όλη τη σαιζόν. Θα μπω σ’ ένα μαγαζί στο «Μπράβο» λέγεται, εδώ στου «Κονταρού» θα ξαναμπώ κάμποσες μέρες, στην «Αναγέννηση», στο «Λύρα» εδώ. Και στις χοροεσπερίδες πάλι μετά, το καλοκαίρι.

Ερ. Πανηγύρια γίνονται στο νομό Ρεθύμνου;

Απ. Πολλά.

Ερ. Στα Ανώγεια;

Απ. Της Παναγίας γίνεται εκεί πέρα.

Ερ. Δεκαπενταύγουστο;

Απ. Ναι. Φέτος έπαιξα εγώ της Παναγίας και περάσαμε φοβερά.

Ερ. Πού γίνεται; Στην πλατεία;

Απ. Φέτος έγινε στο Περαχώρι που είναι η Παναγία. Τα Ανώγεια χωρίζονται σε τέσσερις συνοικισμούς: στο Περαχώρι που είναι η Παναγία, στον Αϊ Γιάννη, στον Αϊ Γιώργη και στο Μετόχι που είναι ο Άγιος Δημήτρης. Το κάνανε στο Περαχώρι φέτος και μαζεύεται πολύς κόσμος γιατί πάει στην εκκλησιά όχι μόνο απ’ το χωριό απ’ όλο το Μυλοπόταμο, Ηράκλειο, Ρέθυμνο.

Ερ. Κι εκεί παίξατε με δύο λαούτα;

Απ. Εκεί έπαιξα με δύο λαούτα και έπαιξα και με τον Βρέτζο που σας είπα. Εκείνο το βράδυ.

Ερ. Με τον Βρέτζο;

Απ. Τον Γιώργη, τον Κάτη που λένε. Μαντολίνο. Και τα λαούτα τον Κοντογιάννη, τον Ξυλούρη και τον Βρέτζο.

Ερ. Μάλιστα. Έχετε πολλές λύρες;

- Απ. Είχα τρέλα μ' αυτό. Πέντε – έξι, επτά λύρες έχω.
- Ερ. Όταν πάτε σ' ένα γλέντι πόσες λύρες έχετε μαζί;
- Απ. Δυο έχω στο γλέντι, εντάξει, δυο έχω μαζί μου. Κυρίως για ατύχημα, αν πάθει τίποτα, αν σπάσει μια χορδή και χορεύουν οι ανδρώποι να πιάσω την άλλη να συνεχίσω.
- Ερ. Και είναι κουρδισμένη και η άλλη;
- Απ. Πρέπει... πολλοί την κουρδίζουν αλλά εγώ έχω... αγχώνομαι, δε θέλω να σταματήσω το χορό των ανδρώπων, είναι κουρδισμένα όλα έτοιμα για... για μάχη πάλι.
- Ερ. Και τι, την έχετε δίπλα;
- Απ. Ναι.
- Ερ. Στη θήκη;
- Απ. Και στη θήκη να 'ναι, σταματώ, ανοίγω τη θήκη και τη βγάζω κατευθείαν.
- Ερ. Σας έχει τύχει ποτέ;
- Απ. Πολλές φορές.
- Ερ. Τι; Να σπάσει η χορδή την ώρα που παίζετε;
- Απ. Πολλές φορές. Τι πολλές φορές; Φέτος να το πω τώρα και... Τώρα δυο - τρία χρόνια δε μου 'χει σπάσει ποτέ χορδή. Φέτος δεν ξέρω, παίρνω μια μάρκα χορδής είναι η καλύτερη λένε για τις λύρες, Ντογκάλ, έτσι λέγεται, ηλεκτρική και πρέπει να έχει χαλάσει η ποιότητα και σπάνε κάθε δυο τρία γλέντια και σπάει μια χορδή. Κι αναγκαστικά έχω την άλλη δίπλα για...
- Ερ. Για να πιάσετε αμέσως να συνεχίσουνε.
- Απ. Ναι, ναι.
- Ερ. Κάνετε διαφορετικά κουρδίσματα στη λύρα;
- Απ. Αμέ. Αλλά κυρίως είναι το διαπασών που λέμε γιατί βολεύει και στο τραγούδι πιο πολύ... Λίγο πιο ψηλά, λίγο πιο χαμηλά.
- Ερ. Όταν λέτε κάνετε άλλα κουρδίσματα δηλαδή μπορείτε αντί για Λα - Ρε - Σολ να κουρδίσετε Λα - Ρε - Λα;
- Απ. Όχι, το κούρδισμα είναι πάντα σταθερό, Λα - Ρε - Σολ αλλά ψηλώνουνε ας πούμε πάει Λα ύφεση, Σι ύφεση. Αναγκαστικά Μι ύφεση, Σολ ύφεση μετά. Έτσι, διαδοχικά.

- Ερ. Βάζετε σε σκοπούς ποτέ μίμηση ασκομαντούρας, ας πούμε;
- Απ. Μίμηση ασκομαντούρας...
- Ερ. Έτσι να ακούγεται σαν βοσκίστικο σαν...
- Απ. Εγώ στην «Αναγέννηση» που σας είπα πριν είχα πάρει ασκομαντούρα γιατί μου αρέσει πολύ, στο μαγαζί κι έπαιζα κάτι κοντυλιές που έχει γράψει ο Ξυλούρης, κάτι άλλα πράματα.
- Ερ. Παίζετε κι ασκομαντούρα δηλαδή.
- Απ. Όχι εγώ. Ένα άλλο παιδί την έπαιζε.
- Ερ. Αλλά να βάζετε ασκομαντούρα σε σκοπούς στη λύρα, δηλαδή να μιμείστε με τη λύρα σας τον ήχο της ασκομαντούρας;
- Απ. Σκέφτομαι στο δίσκο που γράφω τώρα, δεν έχω περάσει ακόμα τις κοντυλιές, να τις γράψω μαζί με ασκομαντούρα.
- Ερ. Το κάνανε αυτό στα Ανώγεια;
- Απ. Το είχε κάνει μόνο ο Νίκος, το είχε γράψει αλλά χωρίς λύρα, σκέτη ασκομαντούρα.
- Ερ. Όχι λέω με τη λύρα να μιμείται ας πούμε, να κάνει:
(Τραγουδάει)
- Απ. Α, να μιμείται η λύρα;
- Ερ. Να μιμείται η λύρα. Το κάνετε;
- Απ. Όχι δεν το 'χουμε κάνει, όχι.
- Ερ. Από ποιους οργανοποιούς παίρνετε τις λύρες σας;
- Απ. Η λύρα που έχω είναι του Σταγάκη του γέρου. Οργανοποιός εδώ, ο ανώτερος πιστεύω, στην Κρήτη και παίρνουν όλοι οι μεγάλοι δασκάλοι. Κι έτσι βρήκα κι εγώ... μου την έδωσε ο Πασπαράκης επειδή μου είχε αδυναμία, την αγόρασα, την πήρα τη λύρα κι έχω τώρα το εργαστήριο του Σταγάκη, από κει έχω πάρει τις πολλές λύρες. Έχει πάρει ένας οργανοποιός, Παπαλεξάκης λέγεται Γιώργης κι έχω πάρει πέντε - έξι λύρες από 'κει. Αλλά παίζω πάλι με του Σταγάκη όπου κι αν καταλήξω καταλήγω εκεί. Κι ο Αλεφαντινός έχει ωραίο οργανοποιείο εδώ, στο Ρέθυμνο.
- Ερ. Άλλοι οργανοποιοί εδώ στο Ρέθυμνο; Στο νομό, ας πούμε;
- Απ. Ο κύριος που μου 'πατε πριν που είναι στο...

- Ερ. Ο Κεραμιανάκης.
- Απ. Ο Κεραμιανάκης, ένας Γουνάκης...
- Ερ. Γουνάκης;
- Απ. Ναι, ο Νίκος.
- Ερ. Πού μένει αυτός;
- Απ. Αυτός, στην παλιά πολη μέσα. Άλλος που φτιάχνει καλές λύρες τώρα είναι στο Ηράκλειο, ο Αγριμάκης κι ο Ρομπογιαννάκης, αυτοί οι δυο.
- Ερ. Και ο...;
- Απ. Ρομπογιαννάκης. Φοβεροί αυτοί.
- Ερ. Και μια τελευταία έτσι ερώτηση.
- Απ. Ναι.
- Ερ. Πώς θα θέλατε να δείτε τον εαυτό σας μετά από τριάντα χρόνια;
- Απ. Δεν ξέρω. Ότι πέμψει ο θεός.
- Ερ. Σχετικά με το όργανο;
- Απ. Άμα δουλέψω...
- Ερ. Υγεία να έχετε βεβαίως.
- Απ. Μπράβο. Ναι.
- Ερ. Αλλά σχετικά με το όργανο έτσι ποιο είναι το όραμά σας; Πώς θα θέλατε έτσι να εξελιχθείτε, τι θα θέλατε να κάνετε;
- Απ. Να σας πω κάτι. Κι ο Σκορδαλός κι ο Μουντάκης άνθρωποι ήτανε, απλώς δουλέψαν πολύ, είχαν το ταλέντο και δούλεψαν. Όποιος δουλέψει μπορεί να φτάσει εκεί πέρα. Αν δε δουλέψεις... και στις λεπτομέρειες κρίνεσαι.
- Ερ. Ναι.
- Απ. Αν δουλέψεις πολύ μπορεί όχι να τους φτάσεις, να κάνεις κάτι απ' αυτούς, ένα μέρος που κάνανε γιατί έχουν έργο ατελείωτο αυτοί. Αν δε δουλέψεις θα μείνεις ένας απλός λυράρης του γλεντιού. Αυτό πιστεύω.
- Ερ. Για σας η λύρα τι είναι;
- Απ. Η ζωή μου ολόκληρη.
- Ερ. Άμα είστε στενοχωρημένος μπορεί να πιάσετε τη λύρα;
- Απ. Ναι, ναι, όλα. Η χειρότερη φάση που είχα περάσει ήτανε πέρυσι που έπαιζα τέσσερις μήνες συνεχώς κάθε βράδυ και χτύπησε... μου χτύπησε το νεύρο,

υπερκόπωση και πήγα και στη Πάτρα, του κυρίου Λαμπίρη τότε να κάνω εγχείρηση, τράβηξα ένα μήνα, ενάμιση!

Ερ. Κάνατε εγχείρηση;

Απ. Όχι, δεν έκανα τελικά. Ο θεός... ήτανε καθαρά να κάνω εγχείρηση, δεν ξέρω από θαύμα... Ο Αϊ Γιώργης με βοήθησε φαίνεται. Και με ενάμιση μήνα δηλαδή τα ακύρωσα όλα, μετά έπεσε η Σαρακοστή ευτυχώς και δεν είχα γλέντια, μόνο τα μαγαζιά ακύρωσα και ξεκουράστηκα ενάμιση μήνα και μου πέρασε. Από τότε δε μου ξαναπαρουσιάστηκε. Μόνο τώρα που αλλάζει ο καιρός έχω ενοχλήσεις αλλά όχι ιδιαίτερες. Δεν μπορούσα να πιάσω το δοξάρι εδώ με τα δυο δάχτυλα καθόλου.

Ερ. Μάλιστα.

Απ. Αυτό. Αλλά όλα καλά.

Ερ. Να 'στε καλά.

Απ. Ευχαριστώ, κι εσείς.

Ερ. Ήταν τιμή μας για το ερευνητικό πρόγραμμα που συμμετείχατε.

Απ. Και δική μου που με καλέσατε. Δική μου τιμή.

Ερ. Ευχαριστούμε πάρα πολύ.

Απ. Να 'στε καλά και στην άλλη με το καλό.

Ερ. Ευχαριστούμε.